

Bisexualita

Petr Weiss, Laura Janáčková

Sexuologický ústav VFN a 1.LF UK v Praze, přednosta doc.MUDr.Jaroslav Zvěřina,CSc.
Ústav psychologie LF MU Brno, přednosta doc.PhDr.Marcela Bendová,CSc.

Téměř ve všech civilizovaných zemích došlo v posledních letech k liberalizaci postojů k homosexuálům. Tento trend našel odraz i v úpravě zákonodárství, ale i v medicíně, kde byla ze seznamu poruch a nemocí nejdříve vypuštěna ego-syntonní homosexuální orientace (tedy ta, kterou jedinec přijímá bez psychických problémů a je s ní vyrovnán) a poté od roku 1992 v DSM-IV i v MKN 10 přestala zde být homosexualita zmiňována vůbec (zůstala jako porucha pod kódem F 66.1 pouze ego dystonní sexuální orientace, která ale může být jak homo- tak i heterosexuální). Tyto změny jsou výsledkem větší informovanosti a s tím související větší tolerance obyvatelstva vůči sexuálním odlišnostem, ale také výsledkem tlaku gay a lesbických aktivistických organizací, vznikajících především v 70. letech v USA a v dalších západních zemích. V rámci středo- a východoevropských postkomunistických států lze považovat naše zákonodárství v této oblasti za poměrně liberální, a to zvláště po uzákonění možnosti registrovaného partnerství pro osoby stejného pohlaví.

V souvislosti s emancipačním hnutím homosexuálních občanů je poměrně častým argumentem nadhodnocené procentuální zastoupení gayů a lesbiček v populaci. Americké aktivistické organizace např. uvádějí, že se jedná až o 10 % obyvatelstva (10). V odborné literatuře se pak dodnes nejčastěji setkáváme s klasickými výsledky Kinseyho a spol. (5, 6), dle kterých jsou exkluzivně a celoživotně homosexuálně orientovány 4 % populace.

Výsledky pozdějších ověřovacích výzkumů přinášejí nejednotné údaje. Rogers a Turner (8) například uvádějí výsledky pěti rozsáhlých amerických průzkumů z let 1970–1990, podle nichž 5 až 10 % mužů v USA uvádí sexuální zkušenost s osobou stejného pohlaví v dospělosti (z toho v posledním roce 1,2–2,4 %). Pouze u menší části respondentů se však jednalo o exkluzivní homosexuální kontakty.

Ku a spol. (7) u reprezentativního souboru mužů ve věku 15 až 19 let (N = 1880) zjistili homosexuální kontakt v anamnéze u 2,1 % souboru (z toho u 0,3 % v posledním roce). Většina těch, kteří tuto zkušenost uvedli, se však cítili spíše nebo výlučně heterosexuálně orientovanými, pouze 0,4 % respondentů se cítilo spíše a 0,1 % plně homosexuálními, a 5,5 % respondentů si nebylo jisto svou sexuální orientací.

Billy a spol. (1) vyšetřili reprezentativní vzorek 3224 amerických mužů ve věku 20–39 let. Zjistili, že celkem 2 % z nich mělo v posledních deseti letech homosexuální zkušenost a pouze 1 % se považovalo za výlučně homosexuální. Podle Smithe (9) se cítí exkluzivně homosexuální pouze necelé jedno procento mužů, 5–6 % se považuje za bisexuály a 91–93 % za vyhraněné heterosexuály. Podle tohoto autora mělo 98 % mužů starších 18 let v posledním roce pouze heterosexuální kontakty. Pouze 0,7 % mužů a žen uvedlo v posledním roce výlučně homosexuální kontakty.

Někteří američtí autoři však uvádějí podstatně vyšší počty lidí se sexuální zkušeností s příslušníkem vlastního pohlaví či homosexuálně orientovaných osob v populaci. Podle Deishera (2) je desetina mladých lidí ve věku 10–20 let převážně či exkluzivně homosexuálních. Fay a spol. (3) uvádějí, že pětina Američanů má homosexuální zkušenosti s orgasmem (pokud však vyloučili adolescentní sexuální aktivity, bylo to pouze 3,3 %).

Podle Smithe (10) poslední americké výzkumy sexuálního chování svědčí o tom, že 2,2 % mužů uvádí homosexuální styk v posledním roce (přičemž 1,7 % se v této skupině považovalo za exkluzivní homosexuály a 0,5 % za bisexuály), 3,1 % v posledních pěti letech (za homosexuály se zde považovalo 1,9 % a za bisexuály 1,2 %) a 5,2 % od 18. roku života (zde se považovalo za exkluzivní homosexuály pouze 1 % a za bisexuály 4 % zkoumaných mužů). U žen jsou tato čísla obdobná, i když poněkud nižší. Autor z uvedených dat vysuzuje, že z hlediska celoživotních katamnestických studií počet exkluzivních homosexuálů klesá, přičemž zdůrazňuje, že většina respondentů, kteří uvádějí bisexuální chování po 18. roce věku, má v posledním roce pouze heterosexuální styky. Autor pak na základě přehledu amerických výzkumů uzavírá, že za homosexuální lze považovat 2–3 % sexuálně aktivních mužů a 1–2 % sexuálně aktivních žen.

Podobné výzkumy proběhly v posledních letech i v západoevropských státech. Ve Velké Británii zjistili Wellingsová a spol. (13), že 9 % mužů a 4 % žen má v anamnéze nějakou homosexuální zkušenost, přičemž 5 % mužů a 1 % žen uvádí i homosexuální partnerský vztah. Dle výsledků prvního britského celonárodního průzkumu sexuálního chování 18.876 mužů a žen uvedlo 6,1 % respondentů homosexuální zkušenost a 3,6 % partnerský vztah s osobou stejného pohlaví v anamnéze (z toho 1,4 % v posledních pěti letech a 1,1 % v posledním roce) (4). Máthé a spol. (2005) pak na základě slovenského celonárodního výzkumu konstatují, že v jejich souboru uvedlo 2,1 % a 3,3 % žen homosexuální orientaci, dále pak dalších 1,2 % mužů a 2,2 % žen si svou orientací není jisto a pro 1,5 % mužů a 2,7 % žen jsou muži i ženy stejně přitažlivými sexuálními objekty.

Při našich reprezentativních v6zkumech sexuálního chování obyvatelstva České republiky , které proběhly v pětiletých intervalech v r.1993, 1998 a 2003 (11, 12) jsme rovněž zjišťovali procentní zastoupení respondentů s homosexuálními zkušenostmi, s homosexuální identifikací a v roce 2003 i to, zda se respondenti cítí být bisexuály. Získaná data vcelku potvrzují údaje z uvedených zahraničních výzkumů, a to jak v počtech jedinců s homosexuální zkušeností, tak i v počtech jedinců s homosexuální orientací.

Muži našeho souboru z r. 2003 uvedli homosexuální zkušenost v anamnéze v 4,1% (oproti 6,2 % případů v r. 1998 a proti 3,4 % z r. 1993) a ženy ve 6,0% (oproti 4,4 % případů v r. 1998 a proti 2,6 % z r. 1993). Pouze 2,7% mužů a stejné procento žen ve výzkumu z r. 2003 (oproti 1,8 % mužů a 2,3 % žen ve výzkumu z r. 1993 a 2,5 % mužů, resp. 3,5 % žen z r. 1998) však uvedlo, že se cítí být orientováni homosexuálně nebo si svou sexuální orientací nejsou jisti. Exkluzivní homosexuální orientaci přitom konstatoval jen zlomek procenta vyšetřených mužů a žen (0,9 %, resp. 0,6 %).

Od zmíněných výzkumů Kinseyho a jeho týmu se traduje, že v populaci jsou asi čtyři procenta homosexuálních jedinců. Konstatujeme však, že toto číslo je pravděpodobně nadhodnocené, jak o tom svědčí výsledky výzkumů z posledních desetiletí, včetně našeho reprezentativního českého výzkumu. Homosexuální orientaci ve zmíněných výzkumech sexuálního chování uvádí pouze polovina tohoto počtu, tedy asi dvě procenta mužů a dvě procenta žen.

Kromě procenta homosexuálních jedinců však Kinsey a jeho spolupracovníci stanovili v rámci svých výzkumů i sedmibodovou škálu sexuální orientace, a to od exkluzivní homosexuality až po exkluzivní heterosexuality. Uprostřed této škály jsou podle nich tzv. bisexuálové – tedy jedinci, kteří jsou přitahováni jak muži, tak i ženami. Domníváme se však, že tato konstrukce má jednu velkou slabinu: je založena na výpovědích respondentů o svém vlastním sexuálním chování, nikoliv však o svém sexuálním cítění. Ze sexuologického hlediska přitom musíme tyto dvě sféry velmi striktně oddělovat. Víme totiž, že mnoho lidí je orientováno sice homosexuálně, nicméně kvůli tlaku prostředí, kvůli svému náboženskému přesvědčení nebo jednoduše kvůli potřebě nelišit se od ostatních, se pokouší přizpůsobit se heterosexuální většině. Ale i u těchto jedinců platí, že přestože se na první pohled chovají heterosexuálně, neznámá to, že heterosexuální je i jejich orientace. Právě o těchto lidech, tedy o homosexuálech pokoušejících se o heterosexuální adaptaci, a částečně i o heterosexuálech, kteří mají občasné homosexuální zkušenosti během života, mluvíme jako o tzv. bisexuálech. Z výše uvedeného ovšem vyplývá, že

zatímco bisexuální chování jistě existuje, bisexuální orientace v pravém slova smyslu existovat rozhodně nemusí.

Naše klinické zkušenosti svědčí jednoznačně o tom, že pokud se bisexuální jedinec dostane do sexuologické ambulance, ve většině případů je už ze základního vyšetření zřejmé, že se u něho jedná o už uvedenou egodystonní homosexualitu, tedy takovou sexuální orientaci, kterou daný člověk nepřijímá, neztotožňuje se s ní a pokouší se ji změnit. Důvodem tohoto nepřijetí bývá především skutečnost, že příslušnost k menšině, a to i k menšině sexuální, je i v relativně tak tolerantní společnosti jakou je společnost česká, stále ještě handicapem.

Co tedy poradit mladým lidem, kteří se právě nacházejí v období hledání vlastní sexuality, v období sexuálního experimentování a nejistoty? Pokud mají podezření, že jejich sexuální orientace je menšinová, tedy homosexuální, mohou získat vodítko v jakési „autodiagnostice“ a určit své preference na základě čtyř základních kritérií.

1. Prvním z nich ukazatelem je to, s kým se sexuálně stýkají, zda s příslušníky stejného nebo opačného pohlaví, tedy sexuální chování. Toto kritérium je však velmi málo spolehlivé, protože víme, že většina lidí homosexuálně orientovaných má během svého života i heterosexuální zkušenosti, a přesto to nic nevypovídá o jejich vnitřním nastavení.
2. Druhým kritériem je obsah masturbačních fantazií, tedy to, zda si při autoerotice představují milování s partnerem stejného nebo opačného pohlaví. Toto kritérium je pro určení orientace spolehlivější, nicméně i zde existuje možnost úmyslné manipulace, potlačování nepřijatelných preferovaných fantazií a nucení do představ, které dotyčnému nejsou blízké.
3. Třetím vodítkem v určování sexuální orientace je obsah erotických snů. Ve spánku je vědomá kontrola minimalizována, proto je toto kritérium velmi spolehlivé. Pokud se nám zdají erotické sny o lidech stejného pohlaví, a to zvláště takové, které jsou spojené i s orgasmem ve spánku, naše orientace je s velkou pravděpodobností homosexuální. Také tady však platí, že u i většiny heterosexuálů se během života vyskytne i několik homosexuálních orgastických snů.
4. Nejspolehlivějším kritériem určení sexuální orientace jsou proto city. To, do koho se člověk zamiluje, zda do muže či do ženy, totiž nezáleží na jeho vůli – nemůže se k tomu přinutit ani se tomu jakýmkoliv způsobem bránit - ale na jeho orientaci.

Každý homosexuál je v podstatě schopen mít styk i s příslušníkem jiného pohlaví, ale není schopen se do něj zamilovat. Pouze lidé, kteří se během života zamilovávají jak mužů, tak i do žen, by pak mohli být označeni za bisexuály. Klinické zkušenosti však svědčí o tom, že takových lidí je extrémně málo a i tito jedinci se v průběhu svého vývoje dříve či později citově vyhraní jedním směrem.

Literatura:

1. Billy, J. O., Tanfer, K., Grady, W. R., Klepinger, D. H.: The sexual behavior of men in the USA. *Fam. Plann. Perspect.* 25, 1993, 52–60.
2. Deisher, R. W.: Adolescent Homosexuality. In: Herdt, G. (ed.): *Gay and lesbian youth.* Haworth, New York 1989.
3. Fay, R. E., Turner, C. F., Klassen, A. D., Gagnon, J. H.: Prevalence and patterns of same-gender sexual contact among men. *Science* 243, 1989, 343–348.
4. Johnson, A. M., Wadsworth, J., Wellings, K., Field, J., Bradshaw, S.: *Sexual attitudes and lifestyles.* Blackwell, Oxford 1994.
5. Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E.: *Sexual behavior of the human male.* W. B. Saunders, Philadelphia 1948.
6. Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E.: *Sexual behavior of the human female.* W. B. Saunders, Philadelphia 1953.
7. Ku, L., Sonenstein, F. L., Pleck, J. H.: Patterns of HIV risk and preventive behaviors among teenage men. *Public Health R.* 107, 1992, 131–138.
8. Máthé, R., Ritomský, A., Bartl, I.: Naše sexuálne preferencie. *Sexuológia* 5, č.2, 2005, 14 – 17.
9. Rogers, S. M., Turner, C. F.: Male-male sexual contact in the U. S. A.: Findings from five sample surveys, 1970–1990. *J. Sex. Res.* 28, 1991, 491–519.
10. Smith, T. W.: Adult sexual behavior in 1989: Number of partners, frequency of intercourse and risk of AIDS. *Fam. Plann. Perspectives* 23, 1991, 102–107.
11. Smith, T. W.: *American sexual behavior: Trends, socio-demographic differences and risk behavior.* GSS Topical Report No. 25, University of Chicago 1993.
12. Weiss,P., Zvěřina,J.: *Sexuální chování obyvatel ČR – situace a trendy.* Portál, Praha 2001.
13. Weiss,P., Zvěřina,J.: *Sexuální chování obyvatel ČR.* DEMA, Praha 2003.
14. Wellings, K., Field, J., Wadsworth, A. M., Johnson, A. M., Anderson, R. M., Bradshaw, S. A.: Sexual lifestyles under scrutiny. *Nature* 348, 1990, 276–278.

Souhrn

Autoři podávají přehled výzkumů zabývajících se prevalencí homosexuální orientace a homosexuálních zkušeností v populaci. Polemizují s koncepcí bisexualita a tzv. bisexuály považují v naprosté většině za ego-dystonní homosexuály. V závěru své práce uvádějí kriteria jednoznačného určení sexuální orientace (pozorovatelné chování, obsah masturbačních fantazií, obsah orgastických snů a citová preference).

Klíčová slova: sexuální chování, sexuální orientace, bisexualita

Summary

The authors provide the review of researches concerning the prevalence of homosexual behavior and homosexual orientation in general population. So called „bisexuality“ they consider rather to be ego-dystonic homosexuality than the sexual orientation sui generis. These provide also the four criteria for specification of the sexual orientation: sexual behavior, content of the fantasies during masturbation, content of erotic dreams, emotional preferences.

Key words: sexual behavior, sexual orientation, bisexuality

Prof.PhDr.Petr Weiss,PhD., Sexuologický ústav 1.LF UK a VFN, Apolinářská 4,
128 00 Praha 2